

ורש"י מבאר ומפרש טענתו של משה במלות הכתוב (ואין כאן דיבור המתחיל חדש, אלא זה בא בהמשך למה שאמר לפני זה "וידוע אתה מי החוטא"): "האיש אחד הוא החוטא (ואילו שאר העם "סרחו") ואתה (היודע מחשבות) על כל העדה תקצוף?"

על זה אמר לו הקב"ה: "יפה אמרת" שאין להעניש אלא את ה"חוטא"; אך אין הדבר כפי שאתה סבור שהי' חוטא אחד, אלא "אני יודע ומודיע מי חטא", שלא קרח בלבד חטא אלא דתן ואבירם חטאו עמו.

לשון חכמים

רש"י אומר "יפה אמרת" (לשון יחיד) אף שמשה ואהרן אמרו "האיש אחד יחטא", כי בפסוק הבא נאמר "וידבר ה' אל משה" (לבד, שרק בו שייך "דבר אל העדה").

ואולי הי' כתוב "אמרת", והקו שבסוף המלה הושמט בטעות.

טז, כה

ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו וקני ישראל ויקם משה: כסנור שישאו לו פנים ולא עשו.

צריך ביאור:

א. לכאורה הי' לו להעתיק בדיבור המתחיל גם את המלים "וילך אל דתן ואבירם", שהרי הוא מפרש מלים אלו.

ב. בפסוק הקודם נאמר שמשה נצטווה "דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם", ואם כן ברור לכאורה שמשה הלך למשכן דתן ואבירם כדי למסור את ציווי ה' לעדה שהיו שם, ולא שהלך אליהם "שישאו לו פנים".

ג. לכאורה הי' לו לומר בלשון ברור "שישאו לו פנים ויחזרו ממחלוקתם" וכיוצא בזה, ולא "שישאו לו פנים" סתם (שמשמעו נתינת כבוד למשה ותו לא).

והביאור:

לרש"י הוקשה - המלים "ויקם משה" מיותרות לכאורה. לכן מפרש שהכתוב מלמדנו שהלך באופן של "ויקם", הליכה של מלך ומורם מעם (כפירוש רש"י לעיל (חיי שרה כג, יז) "ויקם שדה עפרון, תקומה היתה לו", היינו ש"ויקם" מורה (גם) על קימה ועלי' בחשיבות). והוא עשה זאת מתוך תקוה שהדבר ישפיע עליהם "שישאו לו פנים".

(לפי זה מובן גם מה שנאמר "וילכו אחריו זקני ישראל": מכיון שמשנה הלך כמלך ונשיא ישראל, לכן התלוו אליו זקני העם).

נמצא, שמטרת ההליכה לא היתה כדי להתרות בדתן ואבירם ולהשתדל להחזירם בתשובה (ואדרבה: ה' אסור לו לעשות זאת, שהרי ה' צוה "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם"), אלא כדי לומר לעדה שיסתלקו מעל אהלי האנשים האלו. אלא שמשנה הלך באופן של "ויקם", אולי תשפיע עליהם הליכה זו ו"ישאו לו פנים" (מצד עצמם).

ומה שנאמר "וילך אל דתן ואבירם", ולא נאמר "וילך אל משכן דתן ואבירם" - כי דרך המקרא לקצר בלשונו.

ומה שנאמר "וילך אל דתן ואבירם" ולא נזכר קרח, אף שבפסוק הקודם נאמר "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם" - יש לומר כי עיקר ההליכה ה' בשביל דתן ואבירם, שהיו חונים בדגל ראובן, (לפחות) אלפים אמה מן המשכן (רש"י במדבר ב, ב), ואילו קרח ה' במחנה לוי, שהיתה סמוכה למשכן (רש"י שם).

טז, לב

ותפתח הארץ את פי' ותבלע אתם ואת בתיכם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרבוע

הרמב"ן מפרש ש"כל האדם" היינו עבדיו ושפחותיו, ולא בניו. ובספורנו מפרש שהם "הנמשכים אחריו במחלוקותיו". אבל מסתימת רש"י מובן שלדעתו "כל האדם אשר לקרח" פירושו כפשוטו: כל השייכים אליו בכלל, גם בניו.

וראה בביאור לרש"י פנחס כו, יא.

יז, יח

ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבותם

הרמב"ן מפרש שמטה לוי בכלל י"ב המטות, היות שלקחו רק מטה אחד לשבט יוסף. אבל משתיקת רש"י משמע שאינו סובר כן, ולדעתו היו לאפרים ולמנשה שני מטות - כל אחד בפני עצמו - ובמילא היו י"ג מטות, כפשטות הכתובים.

והרי לא מצינו בפשוטו של מקרא ששבט לוי ימנה בכלל י"ב השבטים, ומה גם לאחר המנין שבתחילת פרשת במדבר. ומה שנאמר (מטות לא, ד) "אלף למטה לכל מטות ישראל" (לרבות שבט לוי, רש"י) - הרי צריך להיות על זה ריבוי מיוחד ("כל"). וגם: אם רש"י סובר כהרמב"ן ה' לו לפרש איזה נשיא נתן מטהו לשבט יוסף - נשיא אפרים (כבתחילת פרשת במדבר - "לכני יוסף לאפרים") או נשיא מנשה (כבתחילת פרשת שלח - "למטה יוסף למטה מנשה").